

Роздайбіда Юлія
*здобувач вищої освіти I року навчання
другого (магістерського) рівня,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Науковий керівник:
Лановик Мар'яна Богданівна,
*доктор філологічних наук, професор,
кафедра української та зарубіжної літератур
і методик їх навчання,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

ВИВЧЕННЯ СПЕЦИФІКИ УКРАЇНСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ О. КОБИЛЯНСЬКОЇ)

Модернізм як літературна течія став важливим етапом розвитку української культури кінця XIX – початку XX століття.

Вивчення українського модернізму, зокрема творчості Ольги Кобилянської у школі, є актуальним, оскільки сприяє формуванню культурної ідентичності, національної свідомості та естетичного смаку учнів. Її твори порушують теми гендерної рівності, свободи особистості та духовних цінностей, що залишаються важливими у сучасному суспільстві. Такий підхід інтегрує літературу, історію та мистецтво, розвиваючи критичне мислення й гуманістичний світогляд молоді.

Модернізм характеризується відходом від традиційних форм та канонів реалізму й натуралізму, експериментаторством із формою та змістом, зосередженістю на внутрішньому світі людини, її психологічних переживаннях та суб'єктивному сприйнятті дійсності.

Модерністи прагнули до оновлення літературної мови, використовували суміжні прийоми символізму, імпресіонізму, сюрреалізму та інші художні засоби для відображення складності та багатогранності сучасного світу.

Український модернізм як літературна течія став переломним моментом у формуванні новітніх естетичних ідей, зосереджених на внутрішньому світі людини, символіці та соціальних конфліктах, а твори Ольги Кобилянської

стали ідеальним матеріалом для вивчення специфіки модернізму у шкільному середовищі.

Вивчення модернізму в літературі сприяє ознайомленню учнів з основними цінностями світового мистецтва, розширює їхні знання в галузі естетики та формує гуманістичні переконання.

У шкільному курсі української літератури модернізм вивчається поетапно, зважаючи на вікові особливості учнів та рівень їхньої підготовки до аналізу складних літературних феноменів. Творчість Ольги Кобилянської посідає чільне місце у навчальній програмі.

У середній школі (7-9 класи) учні опановують базові концепції модернізму через інтегровані мистецькі дисципліни. При аналізі важливо звертати увагу на взаємозв'язок між різними видами мистецтва модерністської та постмодерністської епох, що розвивають навички художньо-образного мислення.

Творчість Ольги Кобилянської («Valse melancolique» і «Impromptu phantasie») досліджують у контексті українського модернізму. Досліджуваний вплив європейської культури та фемінізму на формування її світогляду, а також її новаторські пошуки в прозі та роль у розвитку раннього модернізму. При цьому звертають увагу на теми краси вільної душі й аристократизму в новелах, враховуючи історичний та культурний контекст написання твору, зокрема тогочасні дискусії про жіночу емансипацію, роль жінки в суспільстві та її право на самореалізацію.

Важливо підкреслити автобіографічний характер новели, адже багато рис основного персонажа перегукуються з особистістю самої Ольги Кобилянської. Героїня відчуває внутрішній конфлікт між своїми прагненнями до незалежності та тиском суспільних норм.

Вивчення новели «Impromptu phantasie» сприяє розвитку в учнів навичок аналізу літературного тексту, критичного мислення, формуванню естетичних смаків та розумінню важливих соціальних та психологічних проблем.

Новела «Valse melancolique» зосереджується на дослідженні долі трьох жінок-інтелектуалок, їхніх прагнень до самореалізації в мистецтві та конфлікту з тогочасним суспільством.

При аналізі творчості слід розкривати проблеми жіночої самотності, незрозуміння та пошуку гармонії через призму музики, що символізує емоційний стан героїнь. Учні досліджують психологічні портрети Марти, Ганни та Софії, звертаючи увагу на символічне значення деталей та багатство мови Кобилянської, що відображає епоху модернізму та неоромантизму.

Ці ж теми в іншому художньому втіленні, розробляли й інші представники українського модернізму, зокрема Леся Українка, яка у своїй поезії та драматургії акцентувала на інтелектуальній свободі жінки та її праві на творчість, та Михайло Коцюбинський, який у своїх творах досліджував внутрішній світ людини в контексті соціальних та природних явищ.

Модернізм прагнув створити образ «нової людини» – інтелектуальної, сильної, здатної до самостійного мислення та дії. Цей мотив присутній у творах усіх трьох письменників.

Вивчення модернізму в новелах Ольги Кобилянської передбачає комплексний підхід, що охоплює аналіз психологізму та індивідуалізму в зображенні персонажів, дослідження нових тем та проблем, таких як емансипація та відчуження, а також вивчення характерних художніх засобів, як символізм та імпресіонізм. Такий підхід дає змогу сформувати в учнів цілісне уявлення про модерністські тенденції в українській літературі кінця XIX – початку XX століття.

Важливим засобом реалізації міжмистецької взаємодії у шкільному курсі української літератури для старших класів є підручники української літератури (рівень стандарту) для 10 і 11 класів, підготовлені авторським колективом Інституту педагогіки НАПН України (Українська література (рівень стандарту), 2018; Українська література (рівень стандарту), 2019).

Навчальний процес передбачає застосування міждисциплінарного підходу, що полягає у компаративному аналізі досліджуваних текстів з творами визнаних європейських авторів, таких як Франц Кафка. Цей метод дозволяє розглядати літературні твори в ширшому контексті, встановлюючи зв'язки з іншими галузями знань, такими як історія, філософія, мистецтво та ін. Порівняння з творчістю іноземних авторів рекомендовано з метою виявити спільні та відмінні риси в розвитку європейського модернізму.

Як зауважила Яценко: «Поглиблення в учнів інтерпретаційних умінь аналізу літературного твору засобами різних видів мистецтва – це процес цілісного сприймання твору, що передбачає встановлення зв'язків як усередині літературного твору, так і в контексті літературного процесу, художньої культури певної доби, та усвідомлення цих зв'язків як діалогу митця зі світом, читача з митцем, а через нього – з іншою культурою, з іншим буттям» [4, с. 18].

Задля стимулювання креативного мислення та поглибленого засвоєння матеріалу слід використовувати творчі методи, як-от створення асоціативних карт та виконання письмових робіт, що базуються на текстах письменників-модерністів. Створення асоціативних карт сприяє візуалізації зв'язків між різними елементами тексту, а письмові роботи формують в учнів цілісне висловлення думок та ідей.

Ольга Кобилянська як одна з найяскравіших представниць цього напрямку у своїй творчості показувала теми жіночої емансипації, конфлікту особистості з суспільством та моральних проблем. Вона по-новаторськи підійшла до розвитку української прози, збагативши її психологізмом та глибоким аналізом людської душі. Її доробок є важливим внеском у становлення модерністської української літератури.

Отже, вивчення модернізму, зокрема творчості Ольги Кобилянської, у шкільному курсі української літератури є надзвичайно важливим. Воно не лише знайомить учнів з одним з найяскравіших періодів розвитку світової та української літератури, а й сприяє розвитку їхнього критичного мислення, естетичного смаку, розуміння складних психологічних та соціальних проблем. Аналіз творів Кобилянської в контексті модернізму дозволяє учням усвідомити значення індивідуальності, важливість самовираження та пошуку власного місця у світі. Міждисциплінарний підхід та компаративний аналіз з творами європейських авторів розширює світогляд учнів та формує цілісне уявлення про культурний контекст епохи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 10–11 класи (рівень стандарту). Авторський колектив: Р.В. Мовчан, С.Р. Молочко, Д.І. Дроздовський, Л.Т. Коваленко, А.М. Фасоля, В.І. Цимбалюк. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2018. 45 с.

2. Українська література (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закладів загальної середньої освіти, авт. А. Фасоля, Т. Яценко, В. Уліщенко та ін. Київ : Пед. думка, 2018. 192 с.
3. Українська література (рівень стандарту): підруч. для 11 кл. закладів загальної середньої освіти / авт. А. Фасоля, Т. Яценко, В. Уліщенко та ін. Київ : Оріон, 2019. 240 с.
4. Яценко Т. О., Тригуб І. А. Шедеври модернізму: вивчення української і зарубіжної літератури у мистецькому контексті: програма спецкурсу. Тернопіль : Підручники і посібники, 2018. 68 с.
5. Яценко Т. О., Шевченко З. О. Художня література в контексті світової культури : метод. посіб. Київ : Пед. думка, 2012. 136 с.

Ткачук Анастасія Павлівна,
здобувач вищої освіти II року навчання
першого (бакалаврського) рівня,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник:
Лабашук Оксана Василівна,
доктор філологічних наук, професор,
кафедра української та зарубіжної літератур і
методик їх навчання,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ПОХОВАННЯ ПОЛЕГЛИХ І ВШАНУВАННЯ ВОЇНІВ ЯК СКЛADOVA ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Національно-патріотичне виховання є ключовим елементом формування громадянської свідомості. Воно охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на виховання любові до Батьківщини, поваги до її історії, культури та героїчного минулого. У контексті сучасної України це набуває особливого значення, адже наша держава продовжує боротьбу за свою незалежність,